

T O L D A L É K

a' Magyar Kurír 40-dik számához.

K ö n y v e s m e r t e t é s .

Magyaricae linguae LEXICON critico-etymologicum, e quo patefit quae vocabula Magyari e sua avita Caucasia dialecto conservaverint quaeve a' Slavico, uti Bohemis, Carniolis, Croatis, Illyriis, Polonis, Russis, Serbis, Slavico, Pannoniis, Vendis, Valachis, porro a Graecis, Germanis, Italis etc. adoptarunt. Slavico imprimis linguae Magyaricae addiscendae cupidus liber perutilis. Studio et opera Georgii Dankovszky. Posonii.

Ezen igen igen tudós munkának az első füzete az A betű (5 év) 1853-ban jelent meg, mellyről akkor a' Sokfélének 65—67 és 77-dik számjaiban bőven szóllottunk. A' második 9 ívnyi füzet is megjelent már; ú. m. a' B. betű és D a' Dajna szóig. — A' B betűt ezen végjegyzéssel rekesztí be a' tudós Szerző: „Videmus in hac collectione primitiva esse Magyarica 25; slavica 178; graeco-slavica 49; graeca 21; italica 19; germanica 15; latina 6; itaque 288. primitiva vocabula peregrina, atque adeo Magyarica primitiva ad peregrina primitiva heic se habent ut 25 ad 288 seu ut unum ad undecim et supra.“ *) Magyar eredetű szónak tehát D. úr a' B-ben tsak ezeket tartja. Ba be; Babbage; Bádjadni; Bagoly; Bajbonts; **) Bal, Bangó, Banka, Barangolni, Ba-

*) „Videmus in hac collectione“ ennyi igaz; hanem hogy: ex hac collectione videmus ne, 's még inkább cernimus ne? már ez más kérdés! — Mert: ha mind igaznak kellene azt tartanunk, a' mi ki van nyomtatva, jaj lenne akkor az okosság 's az okoskodás forumának. De tudjuk hogy a' nyomtatás még tsak az az első forum, az az uri v. auctori szék, a' honnan feljebb feljebb 's végre az okosság törvényszékére lehet sőt kell is apellálni!

**) Bajbontsnak nevezik némely erdős vidékeken a' sűrűn álló tövises galagonya és vadrózsa bokrokat, mert ha a' vadász vagy madarász közzéjük megy, bajjal bontja ki ruháját közzülök. Minthogy pedig a' tudós Szerző a' „baj“ szót a' Görög-Sláv βοή, boj-tól, a' „bontani“ szót pedig a' Tseh-Sláv „ponatínányi“ szótól származtatja; látnivaló, hogy „Bajbonts“ nem magyar eredetű; és így ezzel is kevesíthette volna D. úr a' B betűben lévő primitivum magyar szók számát.

rom, Beg, be, Begy, Birtóka, Bogár, Bogyó, Boka, Ból, böl, Bonyolodni; Bor, Borsó, Bőf, Bőgni, Bögöly, Bömbölni, Bürök. A' B betű egy lévén, primitivumai számára nézve, a' leggazdagabbak között; tudálmunk, hogy benne csak 25 eredeti magyar szó van, holott az A-ban 92 primitivum között 40-t esmert el a' Tudós Szerző magyar eredetűnek. Ezt tehát onnan magyarázhatjuk meg, hogy az ólta sokkal jobban belétanult a' szószármaztatás mesterségébe, mellynek a' B- és D- betűben elég bizonyosságait látjuk: mellyre itt csak egy két példát említünk.

„Bün (vina, boh. sl.) culpa, crimen, peccatum; die Schuld, das Verbrechen, die Sünde“ — Valóban nagy köszönettel tartozunk mi Magyarok a' tudós Szerzőnek, ezen, — a' Nemzet történetébe vágó, dicső felfedezéséért. Melly ártatlan és boldog Nemzet lehetett a' Magyar valaha, hogy az a' bünt csak nevére sem esmerte, mind addig, míg a' Tsehekkel és Slávokkal meg nem esmerkedett 's azt azoktól el nem tanulta. — Dag és az ettől származott, dagad, dagaszt, dagály, daganat 's a' t. szót így származtatja a' t. Sz. „Dag, (tok, carn. otok, boh. sl.) tumor, die Geschwulst: ámbár egy betű sints a' „tok“ és „otok“ból a' dag ban.

Meggondolván a' zt, a' mire D. úr e' Lexicona kiadásában törekszik, nem látjuk által, miért hagyott meg 25 szót magyar primitivumnak, holott: a' Bagoly-t a' deák bubotól, a' Bangót a' német Bängel től, a' Bogárt a' deák bruchus-tól, a' Bogyót a' deák bacca tól; a' Borsót a' német Erbsé től, a' Bögöt a' deák boare-től sokkal természetesebb következtetéssel származtathatta volna, mint a' Dagot a' carniolusok tok 's a' tsehek és slávok otok-jától, vagy a' Bodor-szót a' tseh és vendus koder, kodro-tól, 's a' t.: Hihető azonban, hogy a' Bőgni készakartva hagyatott meg magyar eredetűnek, nehogy ellene mondjon D. úr egy más új deák Auctor, im ez mondásának; „míg a' magyarok a' Slav nemzetekkel meg nem esmerkedtek, addig beszélni sem tudtak, hanem högtel“ 's e' szerént természetes, hogy a' bögsnek magyar eredetű szónak kellett maradni.

Ha Professor D. úr munkájában csak azt mondaná, a' mi sem igazságot sem illendőséget nem sértene, hogy t. i. a' magyar szók ugyan azon jelentésű ímez idegen szókhoz hasonlítanak; valóban méltó betset szerzett volna herculesi munkájának a' Magyarok, sőt a' tudós világ előtt is. („Herculeus labor mihi hic superabitur omnis“ I. a' Dedicatioban) de mivel merész állítása „Videmus 's a' t.“ egyebet nem tehet, mint: hogy a' Magyaroknak nyelvek tulajdonképpen nem is vólt, hanem némán költözven ki egykori hazájokból tsupán csak valami napkeleti nyelvbábot vagy is nyelvidomot hoztak ki magokkal, melly szerént azután a' Slav 'sa' t. nyelvekből alkattak magoknak magyar nyelvet: valóban nem ütközhetik meg a' tudós Szerző benne, ha ezen herculesi munkáját a' magyar nemzet minden tekintetben csak Labor improbusnak tartja, 's még ekkor igen igen kémélve és szánakozva ítélt a' Szerző úr törekedéséről.

Menthetni még is a' Sz. urat, a' mennyiben munkáiból ítélve a' radicalis reformatorok közzé tartozik; a' ki még a' deák poesist is gyökerestől reformálni akarja. Mert Dedicatiójában, melly tsak 23 sor Hexameterből áll, a' mérték (metrum) ellen 27, az elisio ellen pedig 10 hibát találunk, az eddig előttünk esmeretes deák poësis regulái ellen. Hihető tehát, hogy ezt is egészen új principiumokra alkatja D. úr, mert a' régi Classicus versírókból ítélve; ezen egy sorában „Saeculis Magyaris sonos probatos adornans“ négy hiba volna.

Országszerte tudva lévén, mennyire büszke a' Magyar Nemzet az ő napkeleti alkatású nyelvének ditső voltában: valósággal kötelessége minden Magyarinak 's így nekem is, az e' féle lealacsonyításra hajló állítások ellen kikelni.

M. J.

A' Bétsi Magyar Kurírnak

TISZTELT OLVASÓIHOZ.

Végehez közelítvén a' folyó 1834-dik esztendő első fele, telyes bizodalommal 's alázatosan kérem Ujságlevelenек tisztelt Olvasóit, — kiknek erántam 's igyekezetem eránt eddig mutatott hazafiúi kegyes pártfogásokat háládatos indulattal köszönöm, — méltóztassanak ennek további megtartása eránt rendeléseiket a' Ts. K. Postahivataloknál megtenni. — A' Magyar Kurír taksáját felküldés végett minden Ts. K. Posta Hivatalok elfogadják, akár a' Ts. K. Udvari Fő Posta Hivatal' Ujságok Expeditiójához, akár hozzám utasítva. Az Ujságlevel és Toldalék árra, a' felsőségtől meghatározott expeditió díjjával együtt Postán küldve félesztendőre 13 for. 30 kr. Váltóban. Itt Bétsben 10 V.forint.

Mínthogy a' jövő Julius kezdetével tsupán tsak az addig ide megérkezendő rendelésekre lehet az Ujságleveleket elküldözni, alázatosan kérem tisztelt Olvasóimat, méltóztassanak addig is, míg az Ujság díjját postán vagy más módon felküldhetik, a' Bétsi Ts. K. Udvari Fő Posta hivatal Ujság Expeditio tisztégéhez utasítandó levelekben, mellyeket a' Ts. K. Posta Hivatalok felküldés végett minden váltásig nélkül elfogadnak, akaratjokat ez eránt kijelenteni, hogy

az Ujság járása félbe ne szakadjon. Ezen tziel elérhetésének könnyebbítésére, részemről, a' költséget nem sajnálva, mindent véghez vittem.

Az Ujságlevelek innen minden kedden és pénteken pontosan expediatatnak. Fájdalommal értjük azomban némely helyekről, hogy azok készakartva letartóztatnak 's egy két postanap mulva adatnak tsak kézhez, nyilván, a' mint írják, hogy Olvasóit elidegenítsék!!! Mi okból? azt nehéz tsak képzelní is.

A' jövö félesztendöben Ujságlevelém mellett, egy Értekezéssel fogok tisztelt Olvasóimnak kedveskedni „a' Magyar Nyelvröl“, melly az eddig toldakül járt Sokfélénél sokkal költségesebb ugyan, de reménylem, minden Magyarra nézve amannál sokkal fontosabb, érdekesebb, és kedvesebb leénd, annyival inkább, minthogy miolta Nemzetünk képviselői a' magyar nyelv községessé tételét országos törvényszabások által igyekeznek a' Hazában elérni; szembetünöleg megszaporodtak ezen, — ámbár a' Nemzet javára és ditsőségére tzielző igyekezetnek ótsárlására 's egyszersmind a' magyar nyelv egész mivolta lealázására a' hazában készített, de többnyire külföldön nyomtattatott német irományok. Szükséges tehát, hogy igyekezzünk hibás állításaikat megtzáfolni, balvélekedéseiket eloszlatni, 's nyelvünk mivoltának kifejtegetése és ditső alkattatású ritka tulajdonságainak előterjesztése által ótsárlóinkat felvilágosítván, őket jobb gondolatokra bírni. Egyszersmind a' felöl is meg vagyok gyözödve, hogy Értekezésem, nyelvünknek természeti ditső tulajdonságait magyar hazánkifiai előlt is általjában világosságra hozandja.

A' munkához tartozó öt metszett táblák nyomtatványi a' folyó hónapban, maga a' munka pedig a' jövö félesztendöben füzetenként petsét alatt fognak az Ujság mellett elküldöztetni. Úgy gondolom, hogy ezen Szó származtató Tábláknak, mellyekről bátran merem állítani, hogy hozzájuk hasonlólkat Európában más nemzet nem mutáthat elő, mind rendszeres formájok mind termékeny szavúságok méltó figyelmet gerjeszthetnek, addig is míg magyarázatjuk a' munkában azt még inkább nevelheti 's felvilágosíthatja.

Bétsben Jun. 1-sö napján 1834.

Márton Jó'sef,

Professor.